

Polski Przegląd Dyplomatyczny

Kwartalnik
Tom I
Nr 3 (3) – 2001
www.pism.pl

Ryszard Stemplowski
Redaktor Naczelny

Teresa Mikulska
Sekretarz Redakcji
sekretarz-ppd@pism.pl

Dorota Dołęgowska
Redaktor Techniczny

© **Polski Instytut Spraw Międzynarodowych**
ul. Warecka 1a, 00-950 Warszawa,
tel. (+4822) 826 8939, fax 826 8882
Biuro Informacji Publicznej

Konsultanci

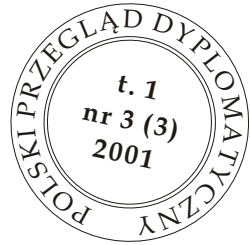
Profesor Jan Baszkiewicz
Profesor Włodzimierz Borodziej
Ambasador Przemysław Grudziński
Ambasador Jerzy Koźmiński
Profesor Andrzej de Lazari
Ambasador Bohdan Lewandowski
Profesor Jerzy Kłoczowski
Ks. Bp Profesor Jan Kopiec
Profesor Waldemar Michowicz
Profesor Cezary Mik
Profesor Jerzy Mikułowski-Pomorski
Profesor Ziemowit J. Pietraś
Wiceprezes Eugeniusz Smolar
Dyrektor Witold Sobków
Profesor Mieczysław Tomala
Profesor Jerzy Tomaszewski
Profesor Janusz Trzeciński
Profesor Krzysztof Wójtowicz
Profesor Mirosław Wyrzykowski

Spis treści

Ryszard Stemplowski Transnarodowa harmonizacja bezpieczeństwa i rozwoju ograniczy transnarodowy terroryzm	5
Włodzimierz Borodziej i zespół Skutki Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, z dnia 17 czerwca 1991 roku	9
Mieczysław Tomala Perspektywy stosunków polsko-niemieckich	143
Cezary Mik Opinia w sprawie znaczenia prawnego listów załączonych do umów międzynarodowych (na przykładzie umów dwustronnych RP z RFN)	161
Janusz Dołęga, Rafał Tarnogórski Znaczenie prawne wymiany listów ministrów spraw zagranicznych Polski i Niemiec w sprawie mniejszości	167
Andrzej Nowak Europa narodów – wizja księcia Adama Jerzego Czartoryskiego	179
RECENZJE	
Jerzy Tomaszewski Christopher Hann, Stanisław Stępień, <i>Tradycja a tożsamość.</i> <i>Wywiady wśród mniejszości ukraińskiej w Przemysłu</i>	207
Edyta Posel-Częścik Anand Menon, <i>France, NATO and the Limits of Independence</i> <i>1981-97. The Politics of Ambivalence</i>	210
Mieczysław Tomala [Siegrried Bock, et. Al.], <i>50 Jahre Görlitzer Abkommen-Erfahrungen</i> <i>deutsch-polnischer Zusammenarbeit</i>	216
Arkadiusz Gębski Jakub Wojtkowiak, <i>Stosunki radziecko-japońskie</i> <i>w latach 1931-1941</i>	221

Krzysztof Bałon Jan Czajka, <i>Stolica Apostolska wobec integracji europejskiej</i>)	224
Teresa Halik Karin Tomala (red. nauk.), <i>Chiny. Przemiany państwa i społeczeństwa w okresie reform 1978-2000.</i>	232
ARCHIWUM	
Sprawy zagraniczne w protokołach Biura Politycznego i Sekretariatu KC PZPR z roku 1949 Oprac. Aleksander Kochański	237
KRONIKA DYPLOMATYCZNA	
Kalendarium Dyplomatyczne	293
<u>PISM</u>	
AUTORZY	307

Ryszard Stemplowski

Transnarodowa harmonizacja bezpieczeństwa i rozwoju ograniczy transnarodowy terroryzm

Terroryzm istnieje stale i występuje wszędzie, ale jest typowym zjawiskiem lokalnym albo regionalnym, odnoszącym się zwykle do stosunków międzyetnicznych, wewnątrzpaństwowych lub regionalnych.

Jednakże transnarodowy terroryzm (TnT) jest zjawiskiem innej skali, odnosi się do systemu światowego, a problem polega na tym jak ograniczać źródła TnT i zarazem bezpośrednio mu zapobiegać oraz go zwalczać.

System światowy charakteryzuje się tym, że przepływy informacji, kapitału, towarów, usług i ludzi, odbywające się pod wpływem nieustannego akumulowania kapitału, rozwoju nauki i techniki oraz oddziaływania środowiska przyrodniczego, sprzężone z instytucjami, kształtują dynamiczną hierarchię złożoną z centrum, półperyferii i peryferii systemu, przejawiając się zarazem w podziale pracy i nierównomiernościach rozwoju, sprzężonych z podziałem na państwa. Państwa nieustannie maksymalizują swoje położenie w systemie światowym, niektóre dążą do pełnienia funkcji hegemonu systemu; państwa mają w tym systemie znaczenie decydujące, lecz utraciły już dawniejsze pozycje jedynych podmiotów konstytutywnych systemu, a to głównie w wyniku pojawienia się wielkiej liczby nowego rodzaju podmiotów gospodujących czyli korporacji ponadnarodowych.

Działanie tego systemu (a globalizacja może być pojmowana jako jego współczesna faza rozwojowa), szczególnie zaś bezpośrednio odczuwane przez ludzi skutki nierównomierności rozwoju,

włączając w to różnice w położeniu państw, przyczynia się do powstawania postaw i orientacji kontestatorskich. Narasta bowiem zróżnicowanie pomiędzy krajami bogatymi (centrum systemu światowego i częściowo jego kraje półperyferyjne) i biednymi (kraje peryferyjne, niektóre półperyferyjne), utrwalają się różnice między grupami, klasami, jednostkami. Wobec fiaska wszystkich dotychczas stosowanych strategii narasta frustracja wśród najbardziej tego świadomych i najaktywniejszych członków społeczeństw peryferyjnych, a także w niektórych kręgach o społecznie radykalnym nastawieniu w krajach centrum i półperyferii. Żywa jest także pamięć o kolonializmie. To w takich środowiskach kwitnie krytyka panującego systemu światowego. Ludzie o takim nastawieniu czują się rzecznikami milionów ludzi żyjących w warunkach urągających godności człowieka. Ich radykalizacji sprzyja rozwój mediów pokazujących inne życie w krajach bogatych. W świadomości ludzi żyjących na peryferiach, bogactwo kojarzy się z życiem prowadzonym podług innych, obcych zasad moralnych i religijnych, a to karmi fanatyzm grup o władniętym totalizmem religijnym czyli prymatem religii nad innymi zasadami organizacji społecznej. Islam jest z definicji systemem całościowym. Podczas gdy chrześcijaństwo czy buddyzm wpisują się dziś w porządek państwowy i narodowy jako czynnik moderowania stosunków społecznych, islam jest dla niektórych bezalternatywnym rezerwuarem zasad rządzących całym życiem społecznym i wymagających czynnego przeciwstawienia się obcym. Do tego dochodzi fakt, że znaczą część krajów półperyferyjnych i peryferyjnych zaludniają wyznawcy islamu czujący solidarność z narodem palestyńskim, przy czym Arabowie i wyznawcy islamu w ogóle uważają bardzo często USA za najważniejsze źródło efektywności izraelskiej postawy wobec Palestyńczyków, a może nawet samego istnienia państwa Izrael.

Do głównych źródeł TnT trzeba zatem zaliczyć skumulowany efekt (I) nierównomierności rozwoju społecznego w systemie światowym, (II) szczególnego splotu porządku religijnego z państwowym i związanego z tym konfliktu z łonie wyznawców islamu oraz (III) arabsko-izraelskiego konfliktu na Bliskim Wschodzie (komplikowanego przez sprzeczności między państwami arabskimi).

Mogę sobie wyobrazić wygaszenie konfliktów na Bliskim Wschodzie, choćby nawet taka prognoza miała zakładać przyjęcie niezwyklego rozwiązania zakładającego przejściowe, ale długotrwałe, międzynarodowo zorganizowane ograniczenie suweren-

ności istniejących tam państw, w tym rodzącego się państwa palestyńskiego, oraz kilkudziesięcioletnią obecność obcych sił policyjno-wojskowych typu peace enforcement/keeping. Mogę sobie także wyobrazić, choć z jeszcze większym trudem, taką ewolucję systemu politycznego w krajach zaludnionych głównie czy wyłącznie przez wyznawców islamu, która doprowadzi do zapanowania w nich wszystkich ustroju stawiającego państwo ponad porządkiem religijnym. Czego sobie wyobrazić nie mogę, to likwidacji systemowego źródła nierównomierności rozwoju.

TnT z pewnością nie zdoła tego źródła zlikwidować, jest on jednak - jak detonator - nakierowany na naruszenie reguł systemu światowego, na podważenie pozycji jego wiodących obecnie elementów składowych poprzez wywołujące silny efekt publiczny naruszenie ich bezpieczeństwa, a szczególnie - rzucenie wyzwania monopolowi stanowienia i stosowania prawa przez państwa centrum tego systemu oraz swobodzie działania korporacji ponadnarodowych. TnT ma na celu zastraszenie ludności, osłabienie zaufania do instytucji publicznych, wywołanie konieczności przeniesienia środków budżetowych do części przeznaczonych na zwiększone finansowanie częściowo bezproduktywnego ekonomicznie bezpieczeństwa, pogłębienie źródła recesji, wykorzystanie czynników destabilizacji w okresach makro-przeobrażeń systemowych, wzniecenie nastrojów opozycyjnych oraz nienawiści i rewolty przeciwko wiodącym elementom systemu światowego, przede wszystkim przeciw państwu zajmującemu w systemie światowym najpotężniejszą pozycję.

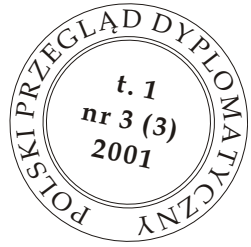
Przeciwdziałanie tak określonej terroryzmowi musi zakładać zwiększenie kontroli przepływu informacji, kapitału, towarów, usług i ludzi, przedefiniowanie gwarancji w zakresie swobód obywatelskich (szczególnie w państwach zagrożonych), zwiększenie wydatków publicznych na cele bezpieczeństwa, zorientowanie polityki zagranicznej na instytucjonalne zapewnienie bezpieczeństwa oraz ograniczenie źródeł TnT. Zmierzająca do tego polityka zostanie w tych krajach wypracowana i będzie realizowana. Dotyczy to szczególnie Stanów Zjednoczonych Ameryki jako kwestionowanego hegemonu systemu światowego, dotyczy także państw Unii Europejskiej, Kanady i Australii, w mniejszym stopniu Japonii i innych mocarstw regionalnych. Ponieważ jednak taka polityka musi dotyczyć wielu państw, ostrzej niż przedtem rysuje się pytanie o jej pełną treść i sposoby jej realizacji, przy tym trwałość zjawiska TnT

wymaga też trwałych rozwiązań w zakresie zapobiegania mu i jego zwalczania.

Najtrudniejszym zadaniem może się okazać jednocześnie (a) harmonizowanie środków mających na celu osłabienie strukturalnych źródeł TnT, źródeł w postaci konfliktów lokalnych oraz środków bezpośredniego zwalczania TnT, albowiem działanie na rzecz osłabienia tych strukturalnych źródeł (przede wszystkim nierównomierność rozwoju) może wymagać stworzenia systemu scentralizowanej regulacji rozwoju w skali systemu światowego, (b) rozwiązywanie konfliktów wymagających nowego rodzaju obecności czynników państwa obcego na terytorium państw objętych konfliktem, (c) bezpośrednie zwalczanie TnT (co wiąże się z zewnętrznym wpływem na sprawowanie władzy w krajach będących potencjalnie pierwszymi beneficjentami redystrybucyjnego efektu kontroli rozwoju).

Całościowe rozwiązanie problemu musi odrzucić zarówno obecny stan rzeczy jak i hipotetyczny imperializm (neokolonializm) hegemonu systemu światowego. Poszukiwanie całościowego rozwiązania wymaga większej odwagi myślenia. Skoro zagrożenia ekologiczne nie wystarczają, a kosmiczne przerastają na razie naszą wyobraźnię grupową, może TnT - jako niezbywalna cecha systemu światowego - doprowadzi do podwyższenia stopnia regulacji systemie światowym czyli skoordynowania działań "G - 7" z wyraźną polityczną "The 8" (rządy państw grupy G-7 oraz rząd Federacji Rosyjskiej) i skłoni te rządy do działania w kierunku transnarodowej harmonizacji rozwoju i bezpieczeństwa?

PISM

**Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
zaprasza na II cykl wykładów publicznych**

„Etyka dyplomacji”

24 października 2001 - Ks. bp profesor Tadeusz Pieronek

22 listopada 2001 - Profesor Jerzy Wiatr

17 stycznia 2002 - Ambasador Jan Barcz

21 lutego 2002 - Ambasador Bohdan Lewandowski

21 marca 2002 - Profesor Jan Baszkiewicz

18 kwietnia 2002 - Profesor Wiesław Chrzanowski

23 maja 2002 - Dr habil. Ryszard Stemplowski (PISM)

Pałac Staszica, Sala Lustrzana, godz. 19¹⁵

*Telefoniczna rezerwacja miejsc siedzących – 826 89 39 – (10⁰⁰-16⁰⁰)
tylko w ciągu dwóch dni poprzedzających dzień wykładu*

Książki

Prospects for EU-US Relationship

ISBN 83-915767-0-1

PISM, Warszawa 2001, p. 123

Preface by Ryszard Stemplowski

The new transatlantic agenda: the EU-US relationship

Adam Daniel Rotfeld

Précis of remarks to the Warsaw Conference

Kenneth Allard

Reflections on the "Transatlantic Partnership"

after Nice and Tallahassee

Laurence A. Whitehead

The EU-US relationship: regulatory cooperation, environment and security

Alberta M. Sbragia

The quest for leadership in the New Europe. Can the Europeans do it without the United States?

Manfred Knapp

Clinton, Bush administrations and transatlantic relations

Longin Pastusiak

Prospects for EU-US relationship: Talking points

Janusz Kaczurba

Prospects for EU-US relationship

Andrzej Wielowieyski

US-EU relations, prospects

Krzysztof Bobiński

The economic global challenge facing an expanding Europe

Joseph E. Bigio

The Bush administration and the future of transatlantic relations

Peter Trubowitz

The diverging positions of the US and the EU in the globalization process

Wolf Grabendorff

European - US relations

Lawrence S. Graham

Commentaries on the Warsaw Conference

Lawrence S. Graham

Laurence A. Whitehead

Agenda for the conference

About the participants

*Sprzedaż w Instytucie oraz w Głównej Księgarni Naukowej
im. B. Prusa, Krakowskie Przedmieście 7, Warszawa*

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
ul. Warecka 1a, 00-950 Warszawa

„Polski Przegląd Dyplomatyczny”
tel. 826 8939, fax 826 8882,
sekretarz-ppd@pism.pl

sprzedaż i prenumerata

Prenumerata roczna 2001
(cztery numery kwartalnika + opłata pocztowa)

krajowa: 160 zł

zagraniczna: € 75.-

Wysyłka po otrzymaniu załączonej
karty pocztowej lub zamówienia przez internet
(www.pism.pl/czasopisma) oraz wpłaty

Pojedyncze numery do nabycia w Instytucie
(pokój 95, III piętro)

oraz w Głównej Księgarni Naukowej
im. Bolesława Prusa
Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7

Sprzedaż wysyłkowa pojedynczych numerów
za zaliczeniem pocztowym, po otrzymaniu
przez Instytut zamówienia pisemnego

AUTORZY

Krzysztof Bałon

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

Danuta Berlińska

Instytut Nauk Społecznych, Uniwersytet Opolski

Włodzimierz Borodziej

Instytut Historyczny, Uniwersytet Warszawski

Marek A. Cichocki

Centrum Stosunków Międzynarodowych

Janusz Dołęga

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

Roland Freudenstein

Fundacja Konrada Adenauera

Arkadiusz Gębski

Instytut Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet
Łódzki

Beata Górka-Winter

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

Teresa Halik

Instytut Orientalistyczny, Uniwersytet Warszawski;
Zakład Krajów Pozaeuropejskich, Polska Akademia
Nauk

Jerzy Kleer

Wyższa Szkoła Bankowości, Finansów i Zarządzania
im. Prof. Romualda Kudlińskiego w Warszawie;
Katedra Ekonomii Sfery Publicznej, Wydział Nauk
Ekonomicznych, Uniwersytet Warszawski

- Aleksander Kochański*
historyk, wydawca źródeł
- Paweł Kosiński*
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
- Małgorzata Ławrowska*
Corporate Profiles DDB
- Krzysztof Malinowski*
Instytut Zachodni w Poznaniu
- Cezary Mik*
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja
Kopernika w Toruniu;
Wydział Prawa, Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego
- Andrzej Nowak*
Instytut Historii PAN;
Dwumiesięcznik „Arcana”
- Edyta Posel-Częścik*
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
- Ryszard Stemplowski*
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
- Marek Tałasiewicz*
Porta Holding S.A.;
Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego
- Rafał Tarnogórski*
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
- Henning Tewes*
Fundacja Konrada Adenauera
- Mieczysław Tomala*
Konsultant Polskiego Instytutu Spraw
Międzynarodowych
- Jerzy Tomaszewski*
Centrum Badania i Nauczania Dziejów i Kultury
Żydów w Polsce im. Mordechaja Anielewicza,
Instytut Historyczny; Uniwersytet Warszawski
- Kazimierz Wóycicki*
Instytut Niemiec i Europy Północnej w **Szczecinie**

Druk i oprawa: Zespół Wydawniczy
CBK PAN
ul. Bartycka 18a
00-716 Warszawa

Nakład 1000 egzemplarzy